

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра безпеки інформаційних систем і технологій

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

в науково-педагогічній роботі

М.О. Азаренков

_____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Моделі і методи комп'ютерної стеганографії

рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень
галузь знань	12 Інформаційні технології
спеціальність	125 Кібербезпека
освітня програма	освітньо-наукова програми підготовки докторів філософії
вид дисципліни	вибіркова
факультет	комп'ютерних наук

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету комп'ютерних наук
«31» серпня 2020 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: професор кафедри безпеки інформаційних систем і технологій,
доктор технічних наук, професор **Кузнецов Олександр Олександрович**

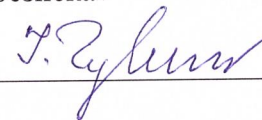
Програму схвалено на засіданні безпеки інформаційних систем і технологій
Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач безпеки інформаційних систем і технологій

Сергій РАССОМАХІН

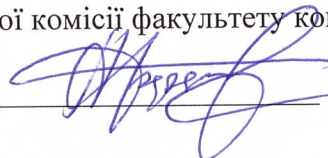
Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми 125 «Кібербезпека»

Гарант освітньо-професійної програми
«Кібербезпека»

Іван ГОРБЕНКО

Програму погоджено методичною комісією факультету комп'ютерних наук
Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Голова методичної комісії факультету комп'ютерних наук

Анатолій БЕРДНІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Моделі і методи комп'ютерної стеганографії» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 125 Кібербезпека (ВБ 2.2).

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є навчання аспірантів сучасним моделям і методам комп'ютерної стеганографії, зокрема новітнім технологіям приховування факту існування інформаційних повідомлень із застосуванням сучасних комп'ютерних засобів.

Аспіранти мають можливість використовувати отримані компетенції, знання і вміння при проведенні досліджень, виконанні наукової роботи, а також на практиці при підготовці апробацій розроблених ними моделей і методів комп'ютерної стеганографії.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у аспірантів певних знань та вмінь з новітніх технологій приховування факту існування інформаційних повідомлень із застосуванням сучасних комп'ютерних засобів, моделей та методів стеганографічного перетворення та обчислювальних алгоритмів, а також створення прикладних додатків із застосуванням отриманих знань.

1.3. Кількість кредитів – 6.

1.4. Загальна кількість годин – 180.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2й	1-й
Семестр	
2-й	1-й
Лекції	
16 год	
Практичні, семінарські заняття	
14 год	
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
150 год	
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

МАТИ КОМПЕТЕНЦІЇ:

Загальні

- **ЗК 5.** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Фахові компетентності

- **ФК 1.** Здатність використати сучасні досягнення науки і передових технологій;
- **ФК 6.** Професійне володіння комп'ютером та інформаційними технологіями;
- **ФК 7.** Здатність виконувати роботи з проектування складних комплексів засобів захисту та управління безпекою інформаційних і телекомунікаційних систем відповідно до сфери їх застосування;
- **ФК 8.** Здатність здійснювати та детально обґрунтовувати вибір структури, принципів організації, комплексів засобів і технологій забезпечення безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем;
- **ФК 10.** Здатність застосовувати моделі і методи комп'ютерної стеганографії при проектуванні комплексів засобів захисту інформаційних і телекомунікаційних систем.

За результатами вивчення дисципліни аспіранти повинні

ЗНАТИ:

- математичні моделі, які застосовуються для опису сучасних стеганографічних перетворень, зокрема, при побудові стеганографічних систем за технологією прямого розширення спектру, кластерних файлових стеганосистем, мережевої стеганографії, стеганографічного 3D друку;
- сучасні методи та обчислювальні алгоритми комп'ютерної стеганографії, критерії та показники їхньої ефективності;

ВМІТИ:

- проводити порівняльні дослідження різних методів комп'ютерної стеганографії, визначати їх переваги та недоліки, обґрунтовувати обрання кращих альтернатив;
- реалізовувати у вигляді програмних та математичних моделей сучасні засоби стеганографічного перетворення, зокрема, стеганографічні системи за технологією прямого розширення спектру, кластерні файлові стеганосистеми, мережеву стеганографію, стеганографічний 3D друк;
- використовувати отримані знання для проектування складних комплексів засобів захисту та управління безпекою інформаційних і телекомунікаційних систем відповідно до сфери їх застосування, застосовувати моделі і методи комп'ютерної стеганографії при проектуванні комплексів засобів захисту інформаційних і телекомунікаційних систем.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Моделі і методи комп'ютерної стеганографії із застосуванням технології прямого розширення спектру.

Покоління телекомунікаційних систем. Технології розширення спектру для підвищення ефективності телекомунікацій. Застосування технології прямого розширення спектру в стеганографії. Сучасні досягнення науки і передових технологій в комп'ютерній стеганографії, моделі та методи застосування технології прямого розширення спектру.

Розділ 2. Моделі і методи комп'ютерної стеганографії із застосуванням кластерних файлових систем.

Основні властивості та класифікація кластерних файлових систем. Приховування інформації шляхом перемішування кластерів різних покривельних файлів. Додаткове приховування інфор-

мації при перемішуванні кластерів всередині покривельних файлів. Додаткові шляхи збільшення пропускну здатності та швидкості прихованих стеганографічних каналів.

Розділ 3. Моделі і методи мережевої стеганографії та стеганографічний 3D друк.

Моделі та методи мережевої стеганографії. Приховування інформації через маніпуляції із трафіком телекомунікаційної мережі. Новітні технології 3D друку. Методи приховування інформації із використанням стеганографічного 3D друку.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Моделі і методи комп'ютерної стеганографії із застосуванням технології прямого розширення спектру.												
Разом за розділом 1	62	6	6			50						
Розділ 2. Моделі і методи комп'ютерної стеганографії із застосуванням кластерних файлових систем.												
Разом за розділом 2	62	6	6			50						
Розділ 3. Моделі і методи мережевої стеганографії та стеганографічний 3D друк.												
Разом за розділом 3	56	4	2			50						
Усього годин	180	16	14			150						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

<i>№з/н</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Технології розширення спектру для підвищення ефективності телекомунікацій	2
2	Застосування технології прямого розширення спектру в стеганографії	4
3	Приховування інформації шляхом перемішування кластерів різних покривельних файлів.	2
4	Додаткове приховування інформації при перемішуванні кластерів всередині покривельних файлів. Додаткові шляхи збільшення пропускну здатності та швидкості прихованих стеганографічних каналів	4
5	Методи приховування інформації із використанням стеганографічного 3D друку.	2

5. Завдання для самостійної роботи

<i>№з/н</i>	<i>Види, зміст самостійної роботи</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Покоління телекомунікаційних систем. Вивчення основних етапів розвитку телекомунікацій, визначення основних відмінностей, переваг та еволюції телекомунікацій нової генерації.	10

2	Технології прямого розширення спектру частот та кодового розподілу каналів. Принципи побудови та практичне застосування. Сучасні протоколи радіозв'язку, що використовують пряме розширення спектру та кодовий розподіл каналів.	10
3	Основні положення дисертаційної роботи Лізи Марвел (дослідницька лабораторія збройних сил США) із застосування технології прямого розширення спектру в стеганографії. Основні переваги та недоліки запропонованих методів.	10
4	Основні положення нових методів на основі адресації дискретних сигналів. Основні переваги та недоліки. Порівняння методів Лізи Марвел та методів адресації.	20
5	Основні властивості та класифікація кластерних файлових систем.	10
6	Моделі та методи кластерних стеганосистем, запропонованих Хасаном Ханом.	20
7	Моделі та методи кластерних стеганосистем, запропонованих Альгимантасом Венчкаускасом.	20
8	Особливості сучасних протоколів комп'ютерних мереж. Штучна надмірність, яка може застосовуватися в стеганографічних цілях.	20
9	Новітні технології 3D друку.	20
10	Контрольна робота.	10
Разом:		150

6. Індивідуальні завдання

/Не передбачено/

7. Методи контролю

Контроль засвоєння аспірантами навчального матеріалу на лекційному занятті здійснюється шляхом концентрації уваги аспірантів постановкою питань за раніше вивченим матеріалом, пов'язаним з тематикою лекції.

На практичних заняттях контроль засвоєння аспірантами навчального матеріалу здійснюється шляхом оцінки якості оформлення звіту і його захисту. Рівень знань, продемонстрований аспірантами при оформленні і захисті звітів з практичних занять оцінюється окремо для кожного практичного заняття (ПЗ) відповідною кількістю балів (максимальне значення балів наведено нижче в таблиці).

Додатково в межах годин, виділених на самостійну роботу (10 годин), проводиться контрольна робота (КР) за індивідуальними практичними завданнями підвищеної складності. КР оцінюється викладачем відповідною кількістю балів (максимальне значення балів наведено нижче в таблиці).

Максимальна кількість балів за результатами контролю поточної успішності протягом семестру складає 60 балів.

Таблиця 7.1 – Розподіл балів, які отримують аспіранти за результатами контролю поточної успішності

Вид заняття / контрольний захід	Оцінка N_{max}
<i>Практичні заняття</i>	
ПЗ 1	5
ПЗ 2	10
ПЗ 3	5

ПЗ 4	10
ПЗ 5	5
КР	25
<i>Всього за семестр</i>	
	60

Згідно рішення кафедри безпеки інформаційних систем і технологій до екзамену не допускаються аспіранти, які протягом семестру набрали менше 10 балів.

Підсумковий контроль здійснюється за результатами поточного контролю шляхом підсумовування оцінок, отриманих за практичні заняття.

Максимальна кількість балів за результатами вивчення дисципліни складає 100 балів. Схема нарахування балів наведена нижче в таблиці.

8. Схема нарахування балів

Бали за поточний контроль знань по розділам протягом семестру					КР	Разом сума балів у семестрі	Іспит	Загальна сума балів
ПЗ 1	ПЗ 2	ПЗ 3	ПЗ 4	ПЗ 5	25	60	40	100
5	10	5	10	5				

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання знань студентів за виконання практичних занять

Визначення	Кількість балів*
Завдання з практичного заняття виконане самостійно в повному обсязі. Звіт оформлений акуратно відповідно до вимог методичних вказівок. При захисті звіту показано розуміння суті і змісту проведених досліджень	N_{max}
Завдання з практичного заняття виконане самостійно в повному обсязі. Звіт оформлений достатньо акуратно відповідно до вимог методичних вказівок. При захисті звіту були виявлені незначні помилки у знанні теоретичного матеріалу.	$[N_{max} - \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor, N_{max} - 1]$
Завдання з практичного заняття виконане в повному обсязі. Звіт оформлений достатньо акуратно, в оформленні звіту є незначні недоліки. При захисті звіту були виявлені незначні помилки у знанні теоретичного матеріалу.	$[N_{max} - 2 \times \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor, N_{max} - \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor - 1]$
Завдання з практичного заняття виконане. Звіт оформлений з помилками і недоліками. При захисті звіту були виявлені суттєві помилки у знанні теоретичного матеріалу.	$[N_{max} - 3 \times \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor, N_{max} - 2 \times \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor - 1]$
Показано недосконале знання навчального матеріалу, допущені суттєві помилки, які носять принциповий характер. Звіт оформлений з помилками і суттєвими недоліками.	$[1, N_{max} - 3 \times \lfloor \frac{N_{max}}{4} \rfloor - 1]$

* N_{max} – максимальна кількість балів для відповідного заняття відповідно до таблиці 7.1.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

9.1 Основна література

За розділом 1

1. Buehrer, R. Michael. 2006. *Code Division Multiple Access (CDMA)*. Morgan & Claypool Publishers.
2. Holmes, Jack Kenneth. 2007. *Spread Spectrum Systems for GNSS and Wireless Communications*. Artech House.
3. Ipatov, Valery P. 2005. *Spread Spectrum and CDMA: Principles and Applications*. Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/0470091800>.
4. Yang, Sung-Moon Michael. 2019. *Modern Digital Radio Communication Signals and Systems*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-71568-1>.
5. Eze, Peter U., U. Parampalli, Robin J. Evans, and D. Liu. 2018. "Spread Spectrum Steganographic Capacity Improvement for Medical Image Security in Teleradiology*." In *2018 40th Annual International Conference of the IEEE Engineering in Medicine and Biology Society (EMBC)*, 1–4. <https://doi.org/10.1109/EMBC.2018.8512344>.
6. Marvel, Lisa M., Charles G. Boncelet, and Charles T. Retter. 1998. "Methodology of Spread-Spectrum Image Steganography." ARL-TR-1698. ARMY RESEARCH LAB ABERDEEN PROVING GROUND MD. <https://apps.dtic.mil/docs/citations/ADA349102>.
7. Marvel, L.M., C.G. Boncelet, and C.T. Retter. 1999. "Spread Spectrum Image Steganography." *IEEE Transactions on Image Processing* 8 (8): 1075–83. <https://doi.org/10.1109/83.777088>.
8. "US-6557103-B1 - Spread Spectrum Image Steganography | Unified Patents." n.d. Accessed September 14, 2020. <https://portal.unifiedpatents.com/patents/patent/US-6557103-B1>.
9. Kuznetsov, A., O. Smirnov, A. Arischenko, I. Chepurko, A. Onikiychuk, and T. Kuznetsova. 2020. "Pseudorandom Sequences for Spread Spectrum Image Steganography." In *Proceedings of the International Workshop on Cyber Hygiene (CybHyg-2019) Co-Located with 1st International Conference on Cyber Hygiene and Conflict Management in Global Information Networks (CyberConf 2019), Kyiv, Ukraine, November 30, 2019.*, 2654:122–31. CEUR Workshop Proceedings. CEUR-WS.org. <http://ceur-ws.org/Vol-2654/paper9.pdf>.
10. Kuznetsov, Alexandr, Alexey Smirnov, Ludmila Gorbacheva, and Vitalina Babenko. 2020. "Hiding Data in Cover Images Using a Pseudo-Random Sequences." In *Proceedings of The Third International Workshop on Computer Modeling and Intelligent Systems (CMIS-2020), Zaporizhzhia, Ukraine, April 27-May 1, 2020*, edited by Sergey Subbotin, 2608:646–60. CEUR Workshop Proceedings. CEUR-WS.org. <http://ceur-ws.org/Vol-2608/paper50.pdf>.
11. Kuznetsov, Alexandr, Alexey Smirnov, Diana Kovalchuk, and Tetiana Kuznetsova. 2020. "New Technique for Hiding Data Using Adaptively Generated Pseudorandom Sequences." In *Proceedings of the 16th International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer. Volume II: Workshops, Kharkiv, Ukraine, October 06-10, 2020.*, 214–27. <http://ceur-ws.org/Vol-2732/20200214.pdf>.

12. Смирнов, Олексій, Людмила Горбачова, and Олександр Кузнецов. 2020. “Соккрытие информации в изображениях с использованием псевдослучайных последовательностей.” *Комп’ютерні науки та кібербезпека*, no. 1 (June): 4–13. <https://doi.org/10.26565/2519-2310-2020-1-01>.
13. Смирнов, А. А. 2011. “МЕТОД СТЕГАНОГРАФИЧЕСКОГО ВСТРАИВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ В НЕПОДВИЖНЫЕ ИЗОБРАЖЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СЛОЖНЫХ ДИСКРЕТНЫХ СИГНАЛОВ И ПРЯМОГО РАСШИРЕНИЯ СПЕКТРА.” *Захист інформації* 13 (4 (53)). <https://doi.org/10.18372/2410-7840.13.2051>.
14. Кузнецов А.А. Встраивание данных в контейнеры-изображения с использованием сложных дискретных сигналов / Кузнецов А.А., Смирнов А.А. // *Радиотехника: Всеукр. межвед. науч.-техн. сб.* – Харьков: ХТУРЭ.–2011. – Вып. 166. – С. 134-141.
15. Kuznetsov A. Use of Complex Discrete Signals for Steganographic Information Security / Kuznetsov A., Serhienko R., Kovtun V., Botnov A // *Statistical Methods of Signal and Data Processing (SMSDP-2010): Proceedings.* – Kiev: National Aviation University “NAU-Druk” Publishing House – 2010. – pp. 143 – 146.

За розділом 2

16. L. Yang, P. Chen, G. Zhu and L. Yu, "Repairing algorithm design for FAT file system in embedded system," *2011 International Conference on Consumer Electronics, Communications and Networks (CECNet)*, XianNing, 2011, pp. 3393-3396.
17. Z. Jinhai, "Research of embedded FAT file system," *2011 International Conference on Uncertainty Reasoning and Knowledge Engineering*, Bali, 2011, pp. 44-47.
18. H. Zhao, X. Li, L. Chang and X. Zang, "Fat File System Design and Research," *2015 International Conference on Network and Information Systems for Computers*, Wuhan, 2015, pp. 568-571.
19. Khan, Hassan, Mobin Javed, Syed Ali Khayam, and Fauzan Mirza. n.d. “Designing a Cluster-Based Covert Channel to Evade Disk Investigation and Forensics.” *Computers & Security* 30 (1): 35–49.
20. Khan, Hassan, Mobin Javed, Fauzan Mirza, and Syed Ali Khayam. 2012. “Evading Disk Investigation and Forensics Using a Cluster-Based Covert Channel,” May.
21. Kuznetsov, Aleksandr, Kiril Shekhanin, Andriy Kolgatin, Katerina Kuznetsova, and Yevgeny Demenko. 2018. “Hiding Data in the File Structure.” *Комп’ютерні Науки Та Кібербезпека*, no. 1 (November): 43–52.
22. Venčkauskas, Algimantas, Nerijus Morkevicius, Grigas Petraitis, and Jonas Ceponis. 2013. “Covert Channel for Cluster-Based File Systems Using Multiple Cover Files.” *Information Technology and Control* 42 (September). <https://doi.org/10.5755/j01.itc.42.3.3328>.
23. 刘玉, 刘洋, 饶焯骅, 朱光喜, 王长强, 熊祖彪, 李伟霞, and 徐一新. 2003. Files hiding method based on FAT32 disk files system structure. China CN1434450A, filed January 25, 2003, and issued August 6, 2003. <https://patents.google.com/patent/CN1434450A/en>.
24. Kuznetsov, Alexandr, Kyryl Shekhanin, Andrii Kolhatin, Ivan Mikheev, and Ivan Belozertsev. 2018. “Hiding Data in the Structure of the FAT Family File System.” In *2018 IEEE 9th International Conference on Dependable Systems, Services and Technologies (DESSERT)*, 337–42. <https://doi.org/10.1109/DESSERT.2018.8409155>.
25. Shekhanin, K. Yu, A. O. Kolhatin, E. E. Demenko, and A. A. Kuznetsov. 2019. “ON HIDING DATA INTO THE STRUCTURE OF THE FAT FAMILY FILE SYSTEM.” *Telecommunications and Radio Engineering* 78 (11). <https://doi.org/10.1615/TelecomRadEng.v78.i11.50>.
26. Shekhanin, Kyryl, Alexandr Kuznetsov, Victor Krasnobayev, and Oleksii Smirnov. 2020. “Detecting Hidden Information in FAT.” *International Journal of Computer Network and Information Security* 12 (3): 33–43. <https://doi.org/10.5815/ijcnis.2020.03.04>.

За розділом 3

27. Коркач И.В., Пирогова Ю.И. Использование технологий IP-телефонии для скрытой передачи информации. - [Электронный ресурс], - Режим доступа: http://tzi.ua/ru/vikoristannya_tehnologj_ip-telefon_dlya_prihovano_peredach_nformac.html.

28. Пескова О.Ю., Халабурда Ю.Г. Применение сетевой стеганографии для защиты данных, передаваемых по открытым каналам Интернет. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ojs.ifmo.ru/index.php/IMS/article/view/132/132>
29. Генне О.В. Основні положення стеганографії [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://easy-code.com.ua/2010/11/osnovni-polozhennya-stenografii/>.
30. Паркер Т., Сиян К. ТСП/ІР. Для профессионалов. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – С. 859
31. Ногл М. ТСП/ІР. Иллюстрированный учебник – М.: ДМК Пресс. – 480 с.: ил.
32. Thurston R. Steganography developers turn their attention to hiding information in VoIP. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.scmagazineuk.com/steganography-developers-turn-their-attention-to-hiding-information-in-voip/article/112102/>
33. Sekhar A. International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering. Vol. 4, Special Issue 1, June 2015 [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ijarccce.com/upload/2015/si/icrtcc-15/IJARCCCE%2017.pdf>
34. Ziyad Tariq Mustafa, Authman Waleed Khalid. Diyala journal for pure sciences. Packet Steganography Using IP ID. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sciencesmag.uodiyala.edu.iq/uploads/Volume%2010/Issue%204/English/1-10%20E.pdf>
35. K. Szczypiorski, HICUPS: Hidden Communication System for Corrupted Networks, In Proc. of The Tenth International MultiConference on Advanced Computer Systems ACS'2003, pp. 31-40.
36. Кузнецов, О. О., В. А. Тимченко, and Б. С. Дубровний. 2015. “Аналіз Та Порівняльні Дослідження Методів Мережної Стеганографії.” *Прикладная Радиоэлектроника*, no. 14, № 4: 384–89.
37. Kuznetsov, A. A., O. O. Stefanovych, D. I. Prokopovych-Тkachenko, and K. O. Kuznetsova. 2019. “3D STEGANOGRAPHY INFORMATION HIDING.” *Telecommunications and Radio Engineering* 78 (12). <https://doi.org/10.1615/TelecomRadEng.v78.i12.30>.
38. Кузнецов, О. О., О. О. Стефанович, Д. І. Прокопович-Ткаченко, and К. О. Кузнецова. 2018. “3D стеганографічне приховування інформації.” *Радіотехніка* 4 (195): 193–202. <https://doi.org/10.30837/rt.2018.4.195.19>.
39. Kuznetsov, Alexandr, Oleh Stefanovych, Yuriy Gorbenko, Oleksii Smirnov, Victor Krasnobaev, and Kateryna Kuznetsova. 2019. “Information Hiding Using 3D-Printing Technology.” In *2019 10th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (IDAACS)*, 2:701–6. <https://doi.org/10.1109/IDAACS.2019.8924352>.
40. Kuznetsov, Alexandr, Oleh Stefanovych, Kateryna Kuznetsova, Mykola Pastukhov, and Dmytro Prokopovych-Тkachenko. 2018. “Method of 3D-Steganography.” *Комп'ютерні Науки Та Кібербезпека*, no. 4: 4–12.

9.2 Допоміжна література

41. Alford, Robert S. 2018. *Computer Systems Engineering Management*. CRC Press. <https://doi.org/10.1201/9781351070829>.
42. Kopetz, Hermann, ed. 1997. “Real-Time Operating Systems.” In *Real-Time Systems: Design Principles for Distributed Embedded Applications*, 211–25. The International Series in Engineering and Computer Science. Boston, MA: Springer US. https://doi.org/10.1007/0-306-47055-1_10.
43. Yadin, Aharon. 2016. *Computer Systems Architecture*. Chapman and Hall/CRC. <https://doi.org/10.1201/9781315373287>.
44. Gass, Saul I., and Michael C. Fu, eds. 2013. “Shortest Path Problem.” In *Encyclopedia of Operations Research and Management Science*, 1393–1393. Boston, MA: Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1153-7_200762.
45. Goto, S., T. Ohtsuki, and T. Yoshimura. 1976. “Sparse Matrix Techniques for the Shortest Path Problem.” *IEEE Transactions on Circuits and Systems* 23 (12): 752–58. <https://doi.org/10.1109/TCS.1976.1084155>.
46. Kumar, Gaurav, Rakesh Kumar Bajaj, and Neeraj Gandotra. 2015. “Algorithm for Shortest Path Problem in a Network with Interval-Valued Intuitionistic Trapezoidal Fuzzy Number.” *Procedia*

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

47. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. ДСТУ 3008-2015. – Чинний від 2017-07-01. – К. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 26 с. – (Національний стандарт України).
48. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. – Чинний від 2016-07-01. – К. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 16 с. – (Національний стандарт України).
49. “3D Printing Technologies and Techniques.” n.d. Accessed February 4, 2021. <https://www.sculpteo.com/en/3d-printing/3d-printing-technologies/>.
50. “Overview over 3D Printing Technologies - Additively.” n.d. Accessed February 4, 2021. <https://www.additively.com/en/learn-about/3d-printing-technologies>.
51. “The Types of 3D Printing Technology | All3DP.” n.d. Accessed February 4, 2021. <https://all3dp.com/1/types-of-3d-printers-3d-printing-technology/>.
52. “Types of 3D Printing Technologies.” 2019. MakerBot. April 17, 2019. <https://www.makerbot.com/stories/design/types-of-3d-printing-technologies/>.
53. “Всё о 3D-Печати. Аддитивное Производство. Основные Понятия.” n.d. Accessed February 4, 2021. https://3dtoday.ru/wiki/3D_print_technology/.